

sitis, licet ex parte rei significatæ sit singularis. Sed tamen cum hac differentia ab hoc nomine homo, et aliis nominibus creatis, quod concretum hominis in re solum invenitur in Personis, in communi autem solum invenitur per rationem: natura autem divina etiam ut communis ad tres Personas invenitur in re. Unde homo sumptus in concreto per se loquendo stat pro suppositis, ratione autem alicujus additi trahitur ad standum pro natura communi, ut quando dicitur, homo est species: at vero hoc nomen Deus per se stat pro absoluto, sed ex prædicato adjuncto determinari potest ad Personam, ut quando dicitur, Deus generat, verificatur pro Patre: Deus generatur, pro Filio. Unde fit quod si negatur aliquis actus notionalis de hoc nomine Deus, ut si dicatur, Deus non generat, Deus non generatur, propositiones redduntur falsæ, et non se habent sicut particulares, et sicut subcontrariæ respectu affirmatarum, quasi istæ sint simul veræ: Deus generat; Deus non generat, sicut istæ particulares: Aliquis homo currit, aliquis homo non currit.

Ratio est, quia ille terminus Deus de se non supponit pro Personis, nisi ad id constringatur ratione sui prædicati. Unde si prædicatum sit negatio actus notionalis, ut cum dicitur, Deus non generat, illa negatio non trahit ad supponendum pro Personis, vel pro aliqua determinata Persona, et relinquit eum in significatione communi, ut amplectitur omnes Personas, vel ut significat naturam communem omnibus; et sic facit sensum, quod naturæ divinæ, seu Deo communiter sumpto ad omnes Personas, non convenit ille actus notionalis generandi, quod est falsum, quia pro aliqua Persona convenit Deo. Affirmativa autem, Deus generat, potest trahi ad standum pro Persona Patris, et in illa verificatur.

Quinta regula: Nomina essentialia in abstracto sumpta ut essentia, deitas, natura, non possunt supponere pro Personis, nec illis attribui actus notionales: nec ea quæ notionalia sunt illis possunt attribui: bene tamen possunt abstracta essentialia prædicari de Personis, vel abstracta Personarum de essentia tam in concreto, quam in abstracto. Itaque formaliter non possunt supponere pro Personis abstracta essentialia, bene tamen identice.

Prima pars regulæ patet exemplis, et ratione: exemplis sicut hæc est falsa: Essentia generat, vel est genita, ut contra abbatem Joachim definitur in c. Damnamus, de summa Trinitate, quod est Concilii Lateranensis sub Innocentio III.

Ratio vero est, quia licet Deus, et deitas, concretum, et abstractum in Deo sint omnino idem ex parte rei significatæ, tamen ex modo significandi valde differunt; quia abstractum non significat habens ipsam naturam, et consequenter si sit nomen naturæ, seu formæ essentialis, ex modo significandi non significat Personam, et sic ex vi talis modi significandi non potest supponere pro ipsa Persona: ergo neque potest de illo verificari actus notionalis, qui est proprius Personæ, ut generare, et generari. Unde si nomen abstractum non sit essenziale, sed notionale, ut paternitas, filiatio, in ratione hujus regulæ non comprehenditur, ut si dicatur, paternitas generat, filiatio generatur, quia illud abstractum est idem quod Persona. An vero ex alia parte istæ locutiones sint falsæ? D. Thomas falsas esse affirmat supra quæstione XXXII, art. II ad II, quando prædicatur de illis aliqua actio seu ordo ad actionem, ut paternitas generat: filiatio generatur, quia ex modo significandi non significantur ut res, vel virtutes agendi, sed ut relationes, quæ ex modo significandi non agunt, licet habeant esse, ut infra qu. XLI, art. V, docet D. Thomas et quod ad esse pertinet de illis dicitur, ut esse divinas, esse Deum, etc.

Secunda pars regulæ etiam exemplis constat, et ratione: nam si suppositio in istis nominibus non sumatur ex formali modo significandi, sed ratione identitatis, verificantur notionalia de abstractis essentialibus, ut si dicatur, deitas est res generans: essentia est res genita, quia solum

designatur identitas unius cum alio, et hæc identificatio vera est, ubi non obstat oppositio relationis, sicut revera non est inter essentiam, et relationes. Ex quo ulterius deducitur quod illæ propositiones, in quibus solum explicatur prædicatio unius de alio quoad esse, non autem aliquid per modum actionis, et passionis notionalis attribuitur essentiæ, bene possunt essentialia in abstracto prædicari de Personis, et Personæ de illis, et sic supponunt pro eodem ad invicem, ut cum dicitur, deitas est Pater, vel, Pater est deitas: paternitas est Deus, vel contra: omnes istæ prædicationes veræ sunt, quia ibi solum significatur identitas, ratione cujus unum est aliud, et e contra. Omnia autem sunt unum in divinis, excepta oppositione relativa. Identice ergo possunt abstracta supponere pro Personis, sed formaliter, et ex modo significandi non possunt: et ideo actiones, vel passionis notionales, ut generare, aut esse genitum non possunt attribui essentiæ in concreto, quia actus conveniunt supposito ratione formæ.

Et si quæras, an istæ sint concedendæ: Essentia est relativa, est respectiva, vel respicit terminum, sicut conceditur identice: Essentia est relatio, est Persona, est res relativa, etc.

Respondetur illas non esse concedendas, quia licet relatio entitative considerata, et significata, ut res et entitas quædam, ut in hoc nomine relatio, prædicari possit de essentia, et deitate in abstracto, tamen in ly respiciens, et ly relativa, explicatur exercitium respiciendi, quod licet non sit actio, est tamen notionale exercitium et sic facit appellationem, et non convenit essentialibus nominibus sub conceptu absoluto, et essentiali significatis, ut est ly essentia; sicut non dicitur quod essentia est generans, aut generat, bene tamen quod est generatio, aut res generans: ita nec est respiciens, sed res respiciens.

QUÆSTIO XL.

DE PERSONIS IN COMPARATIONE AD RELATIONES, ET PROPRIETATES.

SUMMA LITTERÆ.

Quatuor determinat S. Thomas in hac quæstione, quæ pertinent ad constitutionem Personarum per proprietates, seu relationes, et origines.

Primum est in articulo primo, quod relatio sit idem quod Persona, eo quod ad Personam pertinet proprietas, quæ per relationem significatur: et sic dicuntur Personæ esse proprietates propter identitatem, et proprietates esse in Personis quia significantur ut formæ in illis.

Secundum in articulo secundo docet, quod distinguuntur, et constituuntur formaliter Personæ per relationes, non per origines: nam quod per essentiam non distinguuntur constat, quia in ea conveniunt: originibus autem etiam distinguuntur, sed quia significantur tamquam actus aut viæ, melius dicitur per relationes formaliter distingui, et constitui tamquam

formis per se stantibus, et opposite respicientibus quam sub formalitate originis significatis.

Tertium est in articulo tertio, quod remotis relationibus non remanent supposita vel hypostases in divinis, sicut aliqui dixerunt, quod Pater per negationem originis ab alio constituebatur in esse hypostasis, relatio autem Patris quasi ad dignitatem pertinens constituebat Personam. Sed hoc est falsum, quia proprietates ipsæ, seu relationes sunt personalitates subsistentes, quia subsistunt in natura intellectuali; et sic conceptus hypostasis in tali natura jam est Persona.

Quartum est in articulo quarto, quomodo actus notionales præsupponant vel sequantur ad proprietates seu relationes personales. Et dicit quod actus isti seu origines significatæ passive prius intelliguntur, quam Personæ per illas procedentes, quia fundantur, et sequuntur ad illas. Origines autem significatæ active sunt priores relatione non personali, ut spirare est prius relatione spiratoris. Respectu autem relationis constituentis Personam (ut generatio respectu paternitatis) actus notionalis est prior exercitio relationis, est autem consecuta ad rationem relationis ut constitutam Personæ.

QUÆSTIO XLI.

DE PERSONIS IN COMPARATIONE AD ACTUS NOTIONALES.

SUMMA LITTERÆ.

Comparisonem Personarum ad actus notionales sex articulis considerat D. Thomas. In primo supponit, et explicat quomodo actus notionales sint attribuendi Personis, videlicet quia distinctio Personarum attenditur secundum originem, et origo designatur per actus notionales, ut generatio, spiratio, nativitas, processio, etc. qui actus, seu origines non distinguuntur a relationibus seu Personis.

In secundo articulo ostendit actus notionales esse naturales, et necessarios, non voluntarios per modum liberi, ita quod voluntas, ut libere operans sit principium illorum: hoc enim processionis creaturarum proprium est. Unde etiam Spiritus sanctus procedit a voluntate ut natura.

In articulo tertio ostendit actus notionales non producere ex nihilo, sed ex ipsa divina substantia, quia producere ex nihilo est producere esse creatum, et sicut artifex producit ex materia externa, et illud quod producit, licet sit simile ideæ, non tamen naturæ suæ, ita Deus producit ex nihilo tamquam artifex, et id quod hoc modo procedit est creatura, quod autem procedit ut verus Filius non potest ex aliena substantia esse vel de nihilo, et idem est de Spiritu sancto qui est intra Deum verus Deus.

In articulo quarto ostendit dari in Deo potentiam ad istas processiones internas, scilicet ad generandum, et spirandum, quæ non designat nisi principium quo talium processionum. Hoc autem principium distinguitur

quidem, et est reale principium respectu termini præcedentis, non autem realiter distinguitur ab actu intelligendi vel volendi, quo fit processio.

In articulo quinto ostendit potentiam hanc notionalem, v. g. potentiam generativam in recto importare essentiam, quatenus dicit ipsam vim producendi, et id ratione cujus terminus procedit simile generanti, vel idem cum suo principio; connotat autem relationem, et oppositionem, quatenus requiritur ad distinctionem. Non tamen relatio est id quo generans generat, quia relatio non designat virtutem operandi, sed oppositionem.

In articulo sexto ostendit actus notionales non posse habere plures terminos, sed unum tantum, v. g. non posse habere plures Filios, nec plures Spiritus sanctos, id enim postulat infinitas et perfectio cujuslibet processionis, ut unica totum hauriat.

QUÆSTIO XLII.

DE ÆQUALITATE, ET SIMILITUDINE DIVINARUM PERSONARUM.

SUMMA LITTERÆ.

Comparat in hac quæstione D. Thomas Personas inter se præsertim quoad æqualitatem, et ordinem, atque existentiam unius in alia.

Igitur in primo articulo docet dari inter divinas Personas æqualitatem, quia non est majus, et minus, non quidem æqualitas quantitatis, sed perfectionis, et virtutis, quæ est essentia Dei. Non tamen hæc æqualitas, et similitudo est in Deo relatio realis distincta a relationibus Personarum.

In articulo secundo ostendit Personas esse æquales in æternitate, seu coæternas inter se, eo quod processio earum est a principio perfecto, et non impedito, et necessario seu naturaliter operante in his processionibus: ergo idem est in Deo esse, et producere Personas.

In articulo tertio ostendit, quod non obstante coæternitate personarum est in eis ordo originis, quia una Persona est ab alia, sed non est prioritas qua alter sit prior altero, sed qua unum est ex altero.

In articulo quarto ostendit Personas divinas esse æquales secundum magnitudinem, quia magnitudo in Deo non est quantitatis, sed perfectionis, et hæc eadem est in Patre, et Filio, quia non per incrementum crescit Filius ad æqualitatem Patris, sed nativitate ipsa totum quod in Patre est, accipit.

In articulo quinto ostendit quomodo una Persona sit in alia, scilicet triplici modo; primo, ratione essentiæ, quia essentia unius communicatur alteri, et est in illa. Secundo, ratione relationis, quia unum relativum est in suo correlativo ratione oppositionis, et tendentiæ. Tertio, ratione originis, quia procedunt Personæ per actus immanentes, de quorum ratione est quod terminus procedens maneat intra ipsum a quo procedit.

In articulo sexto ostendit Personas esse æquales in potentia, quia habent eandem naturam, et perfectionem: ergo eandem virtutem, et potentiam, quia hæc pertinet ad naturam.

formis per se stantibus, et opposite respicientibus quam sub formalitate originis significatis.

Tertium est in articulo tertio, quod remotis relationibus non remanent supposita vel hypostases in divinis, sicut aliqui dixerunt, quod Pater per negationem originis ab alio constituebatur in esse hypostasis, relatio autem Patris quasi ad dignitatem pertinens constituebat Personam. Sed hoc est falsum, quia proprietates ipsæ, seu relationes sunt personalitates subsistentes, quia subsistunt in natura intellectuali; et sic conceptus hypostasis in tali natura jam est Persona.

Quartum est in articulo quarto, quomodo actus notionales præsupponant vel sequantur ad proprietates seu relationes personales. Et dicit quod actus isti seu origines significatæ passive prius intelliguntur, quam Personæ per illas procedentes, quia fundantur, et sequuntur ad illas. Origines autem significatæ active sunt priores relatione non personali, ut spirare est prius relatione spiratoris. Respectu autem relationis constituentis Personam (ut generatio respectu paternitatis) actus notionalis est prior exercitio relationis, est autem consecuta ad rationem relationis ut constitutam Personæ.

QUÆSTIO XLI.

DE PERSONIS IN COMPARATIONE AD ACTUS NOTIONALES.

SUMMA LITTERÆ.

Comparisonem Personarum ad actus notionales sex articulis considerat D. Thomas. In primo supponit, et explicat quomodo actus notionales sint attribuendi Personis, videlicet quia distinctio Personarum attenditur secundum originem, et origo designatur per actus notionales, ut generatio, spiratio, nativitas, processio, etc. qui actus, seu origines non distinguuntur a relationibus seu Personis.

In secundo articulo ostendit actus notionales esse naturales, et necessarios, non voluntarios per modum liberi, ita quod voluntas, ut libere operans sit principium illorum: hoc enim processionis creaturarum proprium est. Unde etiam Spiritus sanctus procedit a voluntate ut natura.

In articulo tertio ostendit actus notionales non producere ex nihilo, sed ex ipsa divina substantia, quia producere ex nihilo est producere esse creatum, et sicut artifex producit ex materia externa, et illud quod producit, licet sit simile ideæ, non tamen naturæ suæ, ita Deus producit ex nihilo tamquam artifex, et id quod hoc modo procedit est creatura, quod autem procedit ut verus Filius non potest ex aliena substantia esse vel de nihilo, et idem est de Spiritu sancto qui est intra Deum verus Deus.

In articulo quarto ostendit dari in Deo potentiam ad istas processionem internas, scilicet ad generandum, et spirandum, quæ non designat nisi principium quo talium processionum. Hoc autem principium distinguitur

quidem, et est reale principium respectu termini præcedentis, non autem realiter distinguitur ab actu intelligendi vel volendi, quo fit processio.

In articulo quinto ostendit potentiam hanc notionalem, v. g. potentiam generativam in recto importare essentiam, quatenus dicit ipsam vim producendi, et id ratione cujus terminus procedit simile generanti, vel idem cum suo principio; connotat autem relationem, et oppositionem, quatenus requiritur ad distinctionem. Non tamen relatio est id quo generans generat, quia relatio non designat virtutem operandi, sed oppositionem.

In articulo sexto ostendit actus notionales non posse habere plures terminos, sed unum tantum, v. g. non posse habere plures Filios, nec plures Spiritus sanctos, id enim postulat infinitas et perfectio cujuslibet processionis, ut unica totum hauriat.

QUÆSTIO XLII.

DE ÆQUALITATE, ET SIMILITUDINE DIVINARUM PERSONARUM.

SUMMA LITTERÆ.

Comparat in hac quæstione D. Thomas Personas inter se præsertim quoad æqualitatem, et ordinem, atque existentiam unius in alia.

Igitur in primo articulo docet dari inter divinas Personas æqualitatem, quia non est majus, et minus, non quidem æqualitas quantitatis, sed perfectionis, et virtutis, quæ est essentia Dei. Non tamen hæc æqualitas, et similitudo est in Deo relatio realis distincta a relationibus Personarum.

In articulo secundo ostendit Personas esse æquales in æternitate, seu coæternas inter se, eo quod processio earum est a principio perfecto, et non impedito, et necessario seu naturaliter operante in his processionibus: ergo idem est in Deo esse, et producere Personas.

In articulo tertio ostendit, quod non obstante coæternitate personarum est in eis ordo originis, quia una Persona est ab alia, sed non est prioritas qua alter sit prior altero, sed qua unum est ex altero.

In articulo quarto ostendit Personas divinas esse æquales secundum magnitudinem, quia magnitudo in Deo non est quantitatis, sed perfectionis, et hæc eadem est in Patre, et Filio, quia non per incrementum crescit Filius ad æqualitatem Patris, sed nativitate ipsa totum quod in Patre est, accipit.

In articulo quinto ostendit quomodo una Persona sit in alia, scilicet triplici modo; primo, ratione essentiæ, quia essentia unius communicatur alteri, et est in illa. Secundo, ratione relationis, quia unum relativum est in suo correlativo ratione oppositionis, et tendentiæ. Tertio, ratione originis, quia procedunt Personæ per actus immanentes, de quorum ratione est quod terminus procedens maneat intra ipsum a quo procedit.

In articulo sexto ostendit Personas esse æquales in potentia, quia habent eandem naturam, et perfectionem: ergo eandem virtutem, et potentiam, quia hæc pertinet ad naturam.